

Kunnskapsrik og litt beskjedent om krimjournalistikk

Lars Arve Røssland

Norsk kriminaljournalistikk etter 2000. En vegg av krim

ISBN: 9788202584870, Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2019

Jens Barland

Førsteamanuensis, Institutt for markedsføring, økonomi og innovasjon, Høyskolen Kristiania

jens.barland@kristiania.no

Boken gir oversikt over krimjournalistikken i Norge. Det er systematisk organisert i kapitler som belyser ulike perspektiver. Den er avgrenset til tiden etter år 2000. Slik viser den visse store linjer, samtidig som den viser perioden der fremveksten av digitale medier blir vesentlig. Boken er lettlest, oversiktlig, innholdsrik og helt grei på mange måter. For meg er det litt uklart hva som er forfatterens formål med boken. Er det et forskningsbidrag? Eller er det primært en lærebok på universitetsnivå? Eller er det et faglig innlegg i noen av de aktuelle debattene? Slik jeg leser den, har den nok litt av alt dette i seg. Men dermed blir den også litt vag. Min sterkeste innvending er vel at forfatteren er for beskjeden. Jeg tror han har mer å by på som jeg gjerne skulle lest. Det kommer jeg tilbake til.

Hovedinntrykket er uansett at det er kunnskapsrikt. De mange perspektivene gir en systematisk gjennomgang av feltet, faktisk imponerende for en bok på under 150 sider. Forfatteren lister i forordet opp mange forskningsrapporter og faglige arbeider han har vært involvert i om krimjournalistikk de siste 25 årene. Dette vises igjen i boken. Diskusjonene er rikelig illustrert med eksempler vi som har fulgt nyhetene i mange år, kjenner godt igjen. Hedrum-saken, Orderud-saken, Baneheia-saken, Tina-saken, Lommemannen, Eirik Jensen-saken og 22. juli, for å liste opp noen kjente merkelapper.

Kapittel 1 introduserer leseren for hva krimjournalistikk er, avgrenser sjangeren, og gir noen tilbakeblikk til røtter og tidligere trender som inngang til at boken videre i hovedsak handler om perioden fra 2000. Det gis også litt kontrast mellom norsk krimjournalistikk og hvordan det blant annet har vært i amerikansk mediehistorie. Kapittel 2 beskriver hvordan krimsakene kan bli så store saker, og gjerne dekkes som føljetonger. Både dramatikken,

hvordan de dekkes for å gi leserne en nærhetsfølelse, og usikkerhet med stadig nye detaljer, bygger opp under nyhetskriterier som gir en egen dynamikk for slike saker.

Krim i digitale medier

Kapittel 3 tar for seg fremveksten av digital publisering og hvordan det påvirker krimjournalistikken. Klikkjournalistikken, nettdebattene og kommentarfeltene har en egen dynamikk. Det samme gjelder også notiser i tekstlengde med oppslag som om det er de mest sensasjonelle saker. Kapittel 4 går inn i retts sakene slik de dekkes mens de pågår, noe som nesten er blitt en egen sjanger i sjangeren. Virkemidler fra live-dekning her har jo også blitt overført til annen nyhetsjournalistikk.

Kapittel 5 ligner på forrige kapittel og tar for seg krimkommentaren som egen sjanger. Her vil jeg forresten være uenig med forfatteren som fester fremveksten av denne trenden til Orderud-saken (fra 1999). Jeg mener Bjugn-saken (fra 1992) ville vært et riktigere eksempel da Dagbladet i sin dekning satset tungt på kommentarer fra sin daværende politiske journalist Hilde Haugsgjerd. Nok om det; kapitlet om kommentarer, som bidrar til å gjøre journalistikken viktigere, spiller uansett godt opp til neste kapittel.

Legitimitet

Kapittel 6 er svært sentralt i boken og beskriver hvordan krimjournalistikken har utviklet og styrket sin legitimitet. Det stilles høyere krav til krimjournalistikken; den er ikke lenger annenrangs. Det er også flere eksempler der den spiller en viktig rolle og styrker rettssikkerheten i samfunnet.

Kapittel 7 er litt forsiktig når det skal inn på «rammer og relasjoner». Rammene er jo straffeprosessloven. Men her kommer også et av de spesielle perspektivene for krimreportere: deres relasjoner til kildene som kan være de mest hardbarkedede kriminelle. Noen eksempler nevnes, blant annet Dagsavisen-journalist Nina Johnsrud som opplevde at inngangsdøren hjemme ble beskyttet. Dette er så alvorlige anslag på journalistikken på dette feltet at det hadde fortjent å bli mer utviklet i boken. Kapittel 8 om juss og etikk er ganske summarisk, og inneholder det det skal. Trendene hvor etikken har forandret seg etter store overtramp i f.eks. Hedrum-saken, bygger opp under krimjournalistikkens nye legitimitet.

Terror og dilemmaer

Kapittel 9 går inn på frykt og terror som har vært en viktig utvikling senere år, med terrorrens formål om å spre frykt. Journalistikken kan ikke la være å dekke dramatiske hendelser, men går også terroristenes ærend ved å gi dem oppmerksomhet. 22. juli-dekningen brukes også som et eksempel på å belyse mange dilemmaer. Kapittel 10 avslutter boken med å oppsummere de store linjene, og det gir god oversikt og setter sammen de trender som boken har belyst.

Boka fortjener mange godord for oversikten den gir. Men jeg vil likevel komme med en innvending, og det er to temaer hvor forfatteren har vært altfor beskjedne. Det gjelder både det som står om narrative i krimjournalistikken, og om krimjournalistikkens nye legitimitet.

Fanget av narrativer

Narrativene betyr at krimjournalistikk (som annen journalistikk) er bundet til og utnytter våre kulturelle historier. Vi lever i en kultur hvor historiefortelling, enten det er eventyr eller religion, handler om onde og det gode, om røvere og frelsere, om rike og fattige, om «vi» og «dem» og så videre. Krimjournalistikken presser også sine hendelser inn i disse narrative formatene for å dramatisere, vekke oppmerksomhet, for å formidle sterke budskap. Det kan gå på bekostning av sannheten og nyansene. Det gjør at god og engasjerende fortelling blir viktigere enn at denne journalistikken belyser en sak objektivt. Ja, dette er tema i boken. Men den hadde tjent seg på å gå skarpere til verks, illustrert med kritiske eksempler og gitt oss refleksjoner om hvordan krimjournalistikken noen ganger tenderer til å opptre som «krimromaner» eller annen underholdning.

Krimjournalistenes selvforståelse

Legitimiteten er det andre perspektivet hvor jeg etterlyser mer. Og dette går andre veien. Jeg er helt enig med bokens budskap om hvordan en økt legitimitet er utviklet. Men jeg synes boken er for beskjeden. Hvordan ville en redaktør eller krimkommentator ha uttalt seg om dette etter å ha jobbet systematisk med dette i årevis? De ville brukt mye større ord om rettsstaten, rettssikkerheten og med eksempler om hvor de har bidratt til at det eller det justismordet er blitt unngått. Og de har rett. Denne journalistikken er absolutt blitt både mer profesjonalisert og har fått en viktigere rolle.

Boken hadde tjent seg på om både slike kritiske perspektiver og også krimjournalistenes egen selvforståelse om hvor viktig samfunnsrolle de spiller, hadde kommet tydeligere frem. Men uansett, det er mye å lære av boken slik den foreligger – enten den leses med blikket til en medieforsker, student eller journalist.